

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Ten geleide

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is een landelijk opgezet project met het doel om in betrekkelijk korte tijd - 5 jaar - een inventarisatie te verkrijgen van bouwkunst en stedenbouw uit de periode 1850-1940. De uitvoering van het project wordt verzorgd door de provincies. In Gelderland heeft de provincie de Stichting MIP-Gelderland opgericht, die belast is met de uitvoering van het project.

In Gelderland wordt het MIP uitgevoerd conform de Gelderse streekplan-indeling: Midden-Gelderland, Oost-Gelderland, Veluwe en Rivierenland. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt per gemeente geïnterviewd.

Het eindprodukt, waarover de gemeenten de beschikking krijgen, bestaat uit 3 rapporten, te weten een regiobeschrijving, een gemeentebeschrijving en een inventarisatierapport.

In de regiobeschrijving wordt op hoofdlijnen een schets gegeven van ontwikkelingen die bepalend zijn geweest voor de ruimtelijke kwaliteit, i.c. bouwkundige en stedenbouwkundige karakteristieken, uit de periode 1850-1940 in het inventarisatiegebied. Het betreft veelal ontwikkelingen en karakteristieken die behalve van lokaal belang ook een boven-lokaal belang vertegenwoordigen.

In de gemeentebeschrijving, die kan worden beschouwd als een verfijning die betrekking heeft op een deel van het grondgebied van de regiobeschrijving, worden op beknopte wijze de voornaamste historisch-geografische, sociaal-economische, bouwkundige en stedenbouwkundige ontwikkelingen uit de periode 1850-1940 weergegeven.

In dit verband dient hoofdstuk 4.5. *Karakterisering geïnterviewde bebouwing* afzonderlijk te worden genoemd. Het betreft een hoofdstuk dat als "schakel" fungeert tussen het beschrijvende en het inventarisatie-gedeelte, te weten het inventarisatierapport.

Het inventarisatierapport voorziet in een beknopte weergave per gemeente van de gebouwde omgeving uit de periode 1850-1940 in de vorm van objecten en complexen op basis van de uitgewerkte MIP-formulieren.

Hoewel de 3 rapporten afzonderlijk kunnen worden gelezen, verdient het aanbeveling het inventarisatiegedeelte niet los te zien van het beschrijvende gedeelte en omgekeerd.

GEMEENTEBESCHRIJVING
GEMEENTE MILLINGEN AAN DE RIJN

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1. <u>INLEIDING</u>	3
2. <u>BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK</u>	4
3. <u>INFRASTRUCTUUR</u>	6
4. <u>NEDERZETTINGSSTRUCTUUR</u>	8
4.1. Algemeen	
4.2. Functionele ontwikkelingen - periode 1800-1850 - periode 1850-1900 - periode 1900-1940	
4.3. Stedebouwkundige structuur: - Millingen aan de Rijn - Verspreide bebouwing	
4.4. Ontwikkelingen na 1940	
4.5. Karakterisering geïnventariseerde bebouwing	
4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Millingen aan de Rijn 1850-1940	
4.7. Bijzondere gebieden	
<u>GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN, KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR</u>	18

1. INLEIDING

De gemeente Millingen aan de Rijn ligt in het inventarisatiegebied Midden-Gelderland en heeft een oppervlakte van 1.035 hectare.

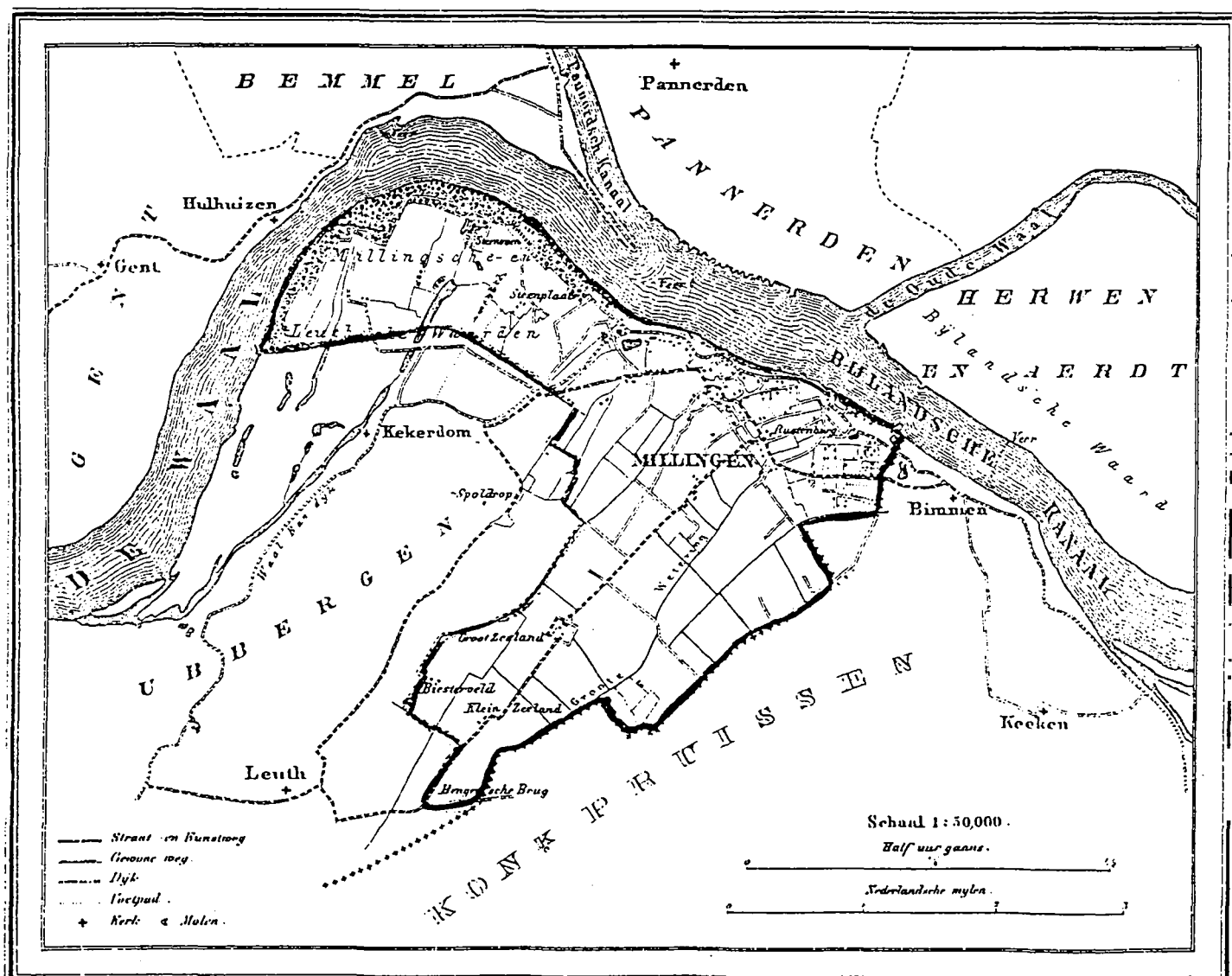
De gemeente bestaat uit de gelijknamige hoofdkern, alsmede verspreide bebouwing rondom Biesterveld, Groot Zeeland en Zeelandshof.

Zoals in de naam van de gemeente al is aangegeven ligt de gemeente aan de Rijn. Feitelijk ligt Millingen aan de Rijn aan een gekanaliseerd deel van de Rijn, namelijk het Bijlands Kanaal. Ten noordoosten van Millingen aan de Rijn wordt het Bijlands Kanaal gesplitst in de Waal en het Pannerdens Kanaal, dat de aansluiting met de Nederrijn tot stand brengt. Bij Millingen aan de Rijn komt de Waal ons land binnen (zie afbeelding 1).

In het noorden grenst de gemeente aan de gemeenten Bemmelen en Gendt, in het westen aan Ubbergen en in het zuiden aan Duitsland. In de periode 1850-1940 heeft economische ontwikkeling van betekenis hoofdzakelijk plaatsgevonden in de uiterwaarden (baksteenindustrie, scheepsbouw). Tussen 1850 en 1940 heeft de bevolking zich verdubbeld. Op 1 januari 1989 telde de gemeente Millingen aan de Rijn 5.278 inwoners.

Afbeelding 1

Gemeente Millingen aan de Rijn omstreeks 1868

2. BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK

Zowel de Rijn als de Waal hebben een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van dit gedeelte van de Duffelt. Toen de Rijn aan het eind van de laatste ijstijd (zo'n 12.000 jaar geleden) door de Gelderse Poort stroomde, was zijn stroompatroon wijdvertakt en zonder vaste bedding. Toen de temperaturen in het Holoceen begonnen te stijgen, zijn de Rijn en zijn zuidelijker gelegen zijtak de Waal meer regelmatige beddingen gaan vormen en volgen, en zette een proces van meandering in (rivierverslegging met bochtafsnijding). Vanaf 900 v. Chr. zijn de rivieren aan beide zijden van de bedding oeverwallen gaan vormen. Soms viel een bedding tussen 2 oeverwallen droog, waarna een stroomrug ontstond.

Grote delen van de oeverwal bij Millingen aan de Rijn zijn tussen de 3e en 6e eeuw na Chr. weggeslagen door de Waal. Dit verschijnsel heeft vermoedelijk ook plaatsgevonden in de 13e eeuw, toen de Waal in westelijke richting is gaan stromen. In de 13e en 14e eeuw werden dijken aangelegd. Tijdens rivierversleggingen, die vanaf de 7e eeuw na Chr. hebben plaatsgevonden, werd voornamelijk klei afgezet in de buitenbocht, en vooral zand in de binnenbocht. Tussen de 13e en 18e eeuw werden de Millingse Waarden gevormd. Onder druk van verhoogde Waalactiviteit in de 12e eeuw - waardoor onder meer de Oude Waal is gevormd, en daarbij de Bijlandse Waard binnen het grondgebied van Millingen aan de Rijn heeft gebracht - werd de bedijking ten noorden van Millingen aan de Rijn ter hand genomen.

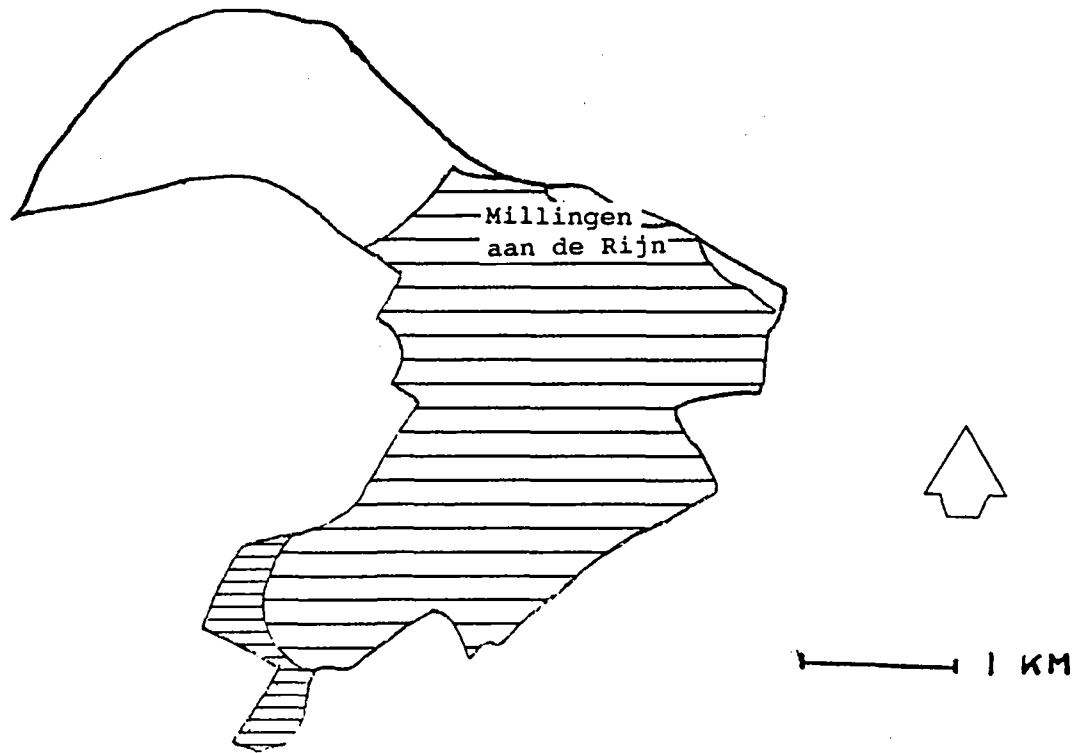
Het grondgebruik in de periode 1850-1940 heeft betrekking op oeverwalgronden en uiterwaarden. Op de binnendijs gelegen oeverwalgronden werden tarwe, aardappelen, rogge en fruit geteeld.

De uiterwaarden en de drassige binnendijs gelegen graslanden op de lage stroomrug waren van belang voor de weidebouw, de winning van hout, riet en hooi. Met name rond Zeeland werden de voormalige broekgebieden op systematische wijze ontgonnen. Deze zijn thans in gebruik als grasland en - indien goed ontwaterd - als boomgaard. In de 2e helft van de 19e eeuw kwam in de uiterwaarden de baksteenindustrie tot ontwikkeling.

De binnendijs gelegen oeverwalgronden werden grotendeels blokvormig verkaveld. Het gebied watert af via de Voorste Wetering op Het Meer. Het Meer werd gegraven in een vermoedelijk in de 11e eeuw verlandde Rijnarm.

De drassige uiterwaarden en de in ontginning genomen voormalige broeklanden bij Zeeland waren voor bewoning weinig geschikt. De bewoning van Millingen aan de Rijn concentreert zich dan ook op de oeverwal. De Waalbandijk in het noordwesten, de Rijndijk in het noordoosten en de rijksgrens in het oosten en zuiden vormen de kunstmatige grenzen van het voor bewoning geschikte gedeelte van de oeverwal waarop Millingen aan de Rijn is gebouwd. Verspreide bebouwing wordt aangetroffen rond voormalige hoeven als Biesterveld, Groot Zeeland en Zeelandshof.

Afbeelding 2
Geomorfologische kaart gemeente Millingen aan de Rijn

- oeverwallen met zavel en lichte klei
- komgronden met zware klei
- uiterwaarden met lichte klei

3. INFRASTRUCTUUR

Het wegenpatroon in de gemeente Millingen aan de Rijn bevindt zich op oeverwallen en stroomruggen. Tussen de slingerende wegen, die niet overal vloeiend op elkaar aansluiten, liggen verlandde overloopgeulen. Het wegenpatroon wordt hoofdzakelijk bepaald door het stelsel van dijken, stroomruggen, overloopgeulen en weteringen. De belangrijkste verbindingswegen zijn de wegen naar Leuth (richting Nijmegen), Kekerdom en Bimmen (Duitsland). De weg naar Kekerdom volgt bij benadering een deel van het tracé van een oude Heerbaan die via Gendt naar Elst liep.

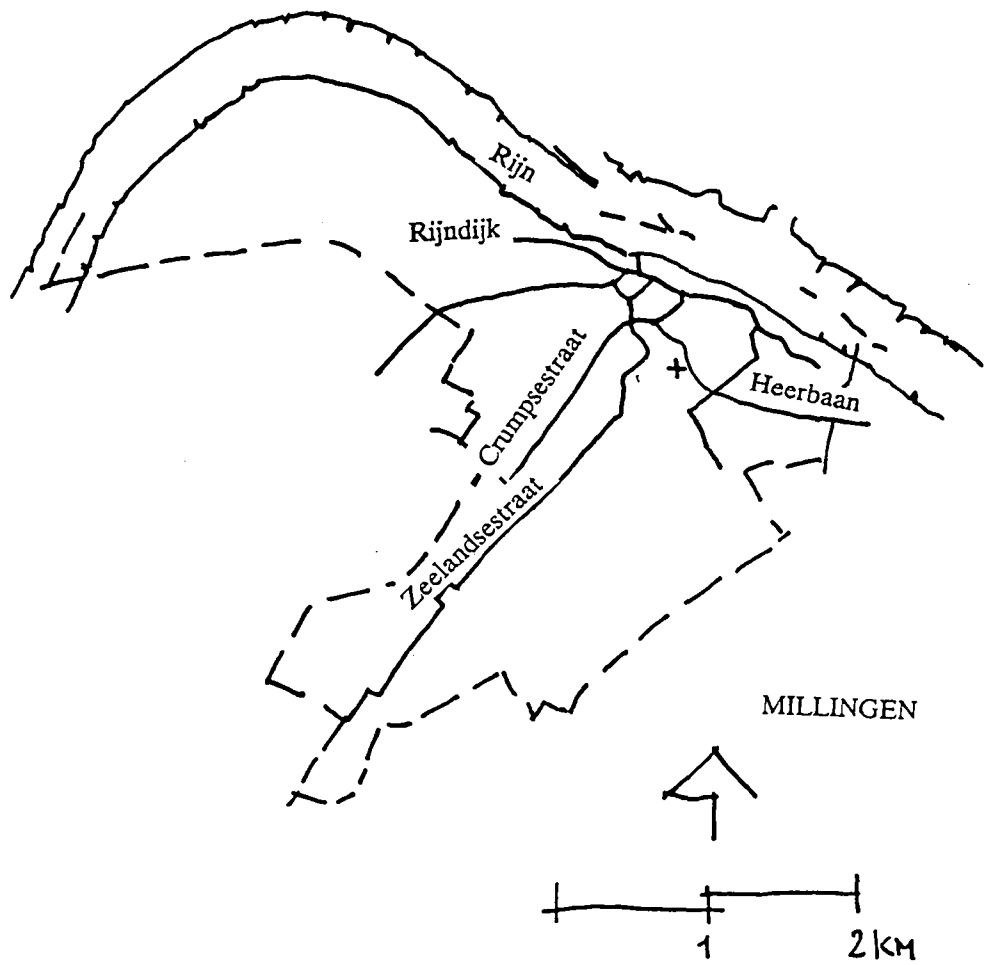
Bij de ontginning van de Zeelandse broeklanden werden de oude veedriften Crumpse Straat, Zeelandse Straat en Vossengraaf doorgetrokken in zuidwestelijke richting. Deze veedriften zijn ontstaan sinds dijkdoorbraken vanaf de 12e eeuw diverse overloopgeulen hadden gevormd.

De Waal is de belangrijkste waterweg. De Oude Waal, die in de 7e eeuw werd gevormd, is in de 16e eeuw door de Waal afgesplitst en sindsdien verzand geraakt. De belangrijkste weteringen zijn: de Zeelandse Wetering, de Voorste Wetering, de Achterste Wetering en de Bimmense Wetering. Deze lopen alle in zuidwestelijke richting en sluiten aan op Het Meer. De door de Romeinen aangelegde dijk tussen Millingen aan de Rijn en Rindern (Duitsland), die een strategische functie had, is één van de oudste, nog enigszins bewaard gebleven dijken in de Duffelt. De Waalbandijk en de Rijndijk dateren uit de 13e en 14e eeuw. In 1778 werd de Millingse Dam in de Millingse Waarden aangelegd.

In de 18e eeuw werden enkele belangrijke waterstaatkundige werken uitgevoerd, zoals het graven van het Pannerdens Kanaal (1707) en het Bijlands Kanaal (1775).

Een voetveer maakte de oversteek tussen Millingen aan de Rijn en de Bijlandse Waard (thans gemeente Rijnwaarden) mogelijk. De veerverbinding met de gemeente Bemmelen is ook opgeheven. In 1928 werd de gemeente Millingen aan de Rijn aangesloten op het leidingwaternet van de Stichting "De Waterleiding Berg en Dal".

Afbeelding 3
Belangrijkste wegen gemeente Millingen aan de Rijn omstreeks 1930

4. NEDERZETTINGSSTRUCTUUR

4.1. Algemeen

Het verplaatsen van de Rijn in noordoostelijke richting heeft tot gevolg gehad dat de oeverwallen aan de oostoever van de rivier overstroomd zijn en - na dichtslibbing van de oude geulen - in stroomruggen werden opgenomen. Mogelijk is het geoccupeerde gedeelte van de gemeente Millingen aan de Rijn vanuit Zeeland opgeschoven in noordelijke richting, waarna nieuwe ontginningen in noordwestelijke en oostelijke richting hebben plaatsgevonden. In de 12 eeuw werden de lage oeverwal en broekgebieden ten zuidoosten en zuidwesten van Millingen aan de Rijn in ontginning genomen. Aan de rand van de oeverwal en de lage stroomrug bij Zeeland werden kort daarna huisterpen (pollen) opgeworpen om overstromingsgevaar het hoofd te bieden. Na het meanderen van de Waal tussen de 15e en 17e eeuw is de Millingse Waard ontstaan als brede uiterwaarde in de binnenbocht van de Waal. Reeds in 1765 was hier sprake van een grote steenbakkerij. In 1799 brak de dijk ten noorden van de oeverwal. De Molenkolk herinnert nog hieraan.

4.2. Functionele ontwikkelingen

Periode 1800-1850

In 1815 werden de heerlijkheden Millingen aan de Rijn en Zeeland aan het Koninkrijk der Nederlanden toegevoegd. De bevolking was vooral werkzaam in de landbouw en de visserij. De eerste functionele ontwikkelingen deden zich voor in een steenbakkerij en een scheepswerf.

Periode 1850-1900

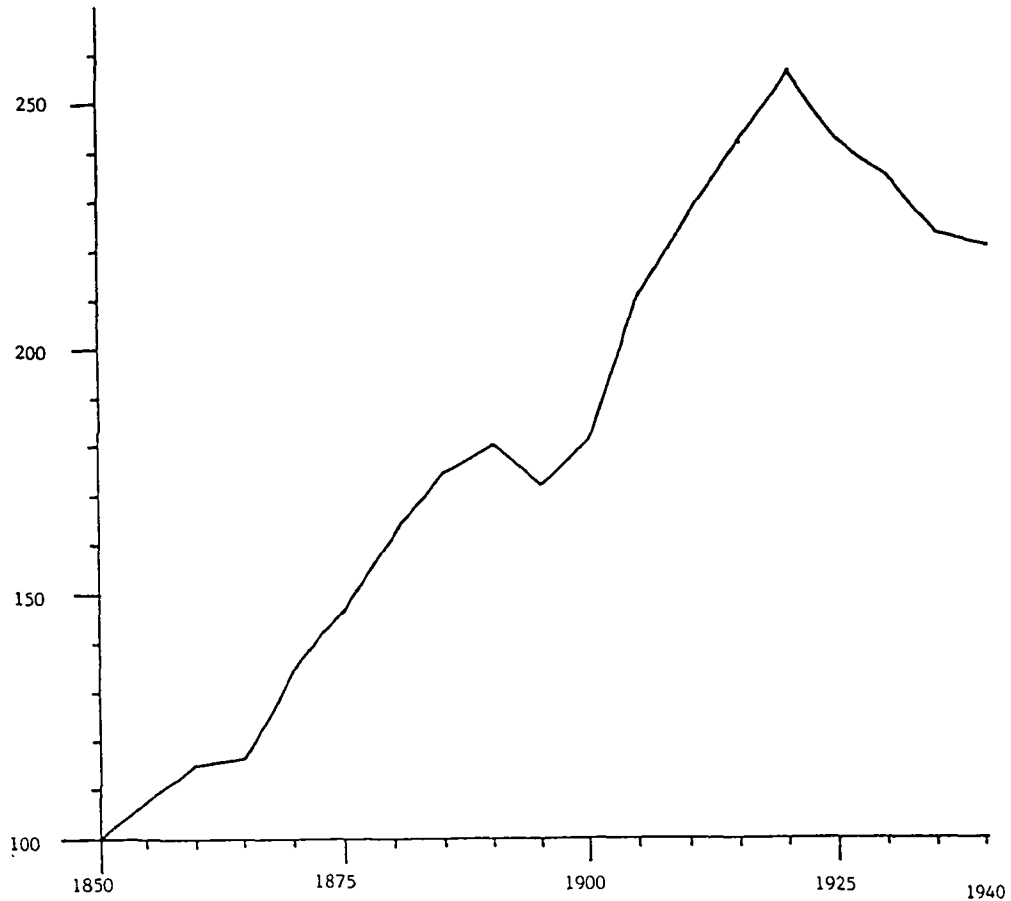
De baksteenfabricage groeide allengs uit tot een dominante factor in de ontwikkeling van Millingen aan de Rijn. In 1852 werd door steenfabrikant Arntz een aannemersbedrijf opgericht. In 1854 werd de scheepswerf voor grotere schepen omgebouwd. Een in 1863 opgerichte rietmattenfabriek produceerde hoofdzakelijk voor de steenbakkerijen. In 1866 boden 2 steenfabrieken werk aan zo'n 120 personen. In 1876 werd een appelsiroopfabriek opgericht, die 10 jaar later werd stilgezet. Tegelijkertijd breidde de bedrijvigheid rond de grootste van de 3 scheepswerven - aan de Werfstraat - zich uit met een zeilmakerij. Rond 1900 werkten op deze scheepswerf bijna evenveel personen als in de 2 steenfabrieken, namelijk ongeveer 130. Vele Millingenaren trokken naar Nijmegen, waar, sinds het slechten van de wallen vanaf 1874, de bedrijvigheid snel toenam. Vanaf 1874 heeft Millingen aan de Rijn voornamelijk vertrekoverschotten gekend.

Periode 1900-1940

Kort na de eeuwwisseling werd in Millingen aan de Rijn een kleine meubelfabriek op poten gezet. De rietmattenfabriek ging vanaf toen als mandenmakerij functioneren. In 1914 ondervond Millingen aan de Rijn indirect gevolgen van de Eerste Wereldoorlog: het vestigingsoverschot in 1915 bedroeg toen 536 personen, vooral afkomstig uit het naburige Duitsland. In 1918 telde de gemeente 3.900 inwoners. Dit aantal vertoonde tot 1940 een dalende tendens (zie afbeelding 4).

Afbeelding 4

Bevolkingsontwikkeling gemeente Millingen aan de Rijn 1850-1940
(indexcijfers: 1850, 1.490 inwoners = 100)

De oorzaak van deze dalende tendens moet gezocht worden in de remigratie van Duitsers na de Eerste Wereldoorlog, de sterke aantrekkingskracht van Nijmegen en de afnemende werkgelegenheid in de baksteenfabricage en scheepsreparatie. De in de jaren '20 opgerichte draadwarenfabriek is voor de werkgelegenheid in de gemeente Millingen aan de Rijn van weinig betekenis geweest. Tot aan de Eerste Wereldoorlog oefende het Land van Kleef grote aantrekkingskracht uit op de gemeente Millingen aan de Rijn. Deze rol is nadien door Nijmegen overgenomen.

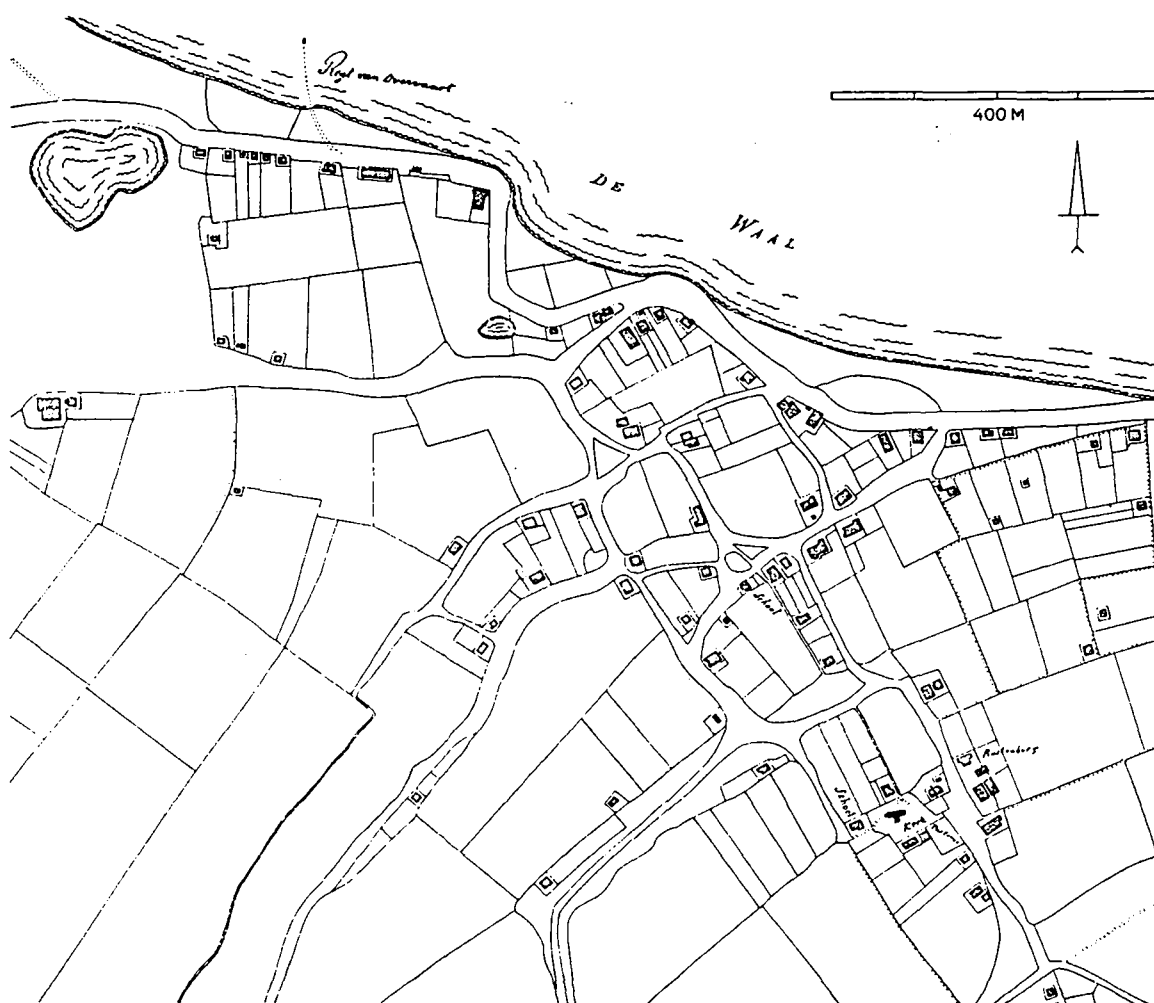
4.3. Stedebouwkundige structuur

Millingen aan de Rijn

Vóór 1850 vormde het grillige patroon van de oude overloopgeulen na dichtslibbing het stratenpatroon, herkenbaar in de o.a. de Van Lyndenstraat, de Rivierstraat en de Burgemeester Eyckelhofstraat. Verspreid langs de wegen en langs de Rijn kwam voornamelijk boerderijbebouwing voor. Door het patroon van wegen heeft het dorp een blokvormige structuur (zie afbeelding 5).

Afbeelding 5

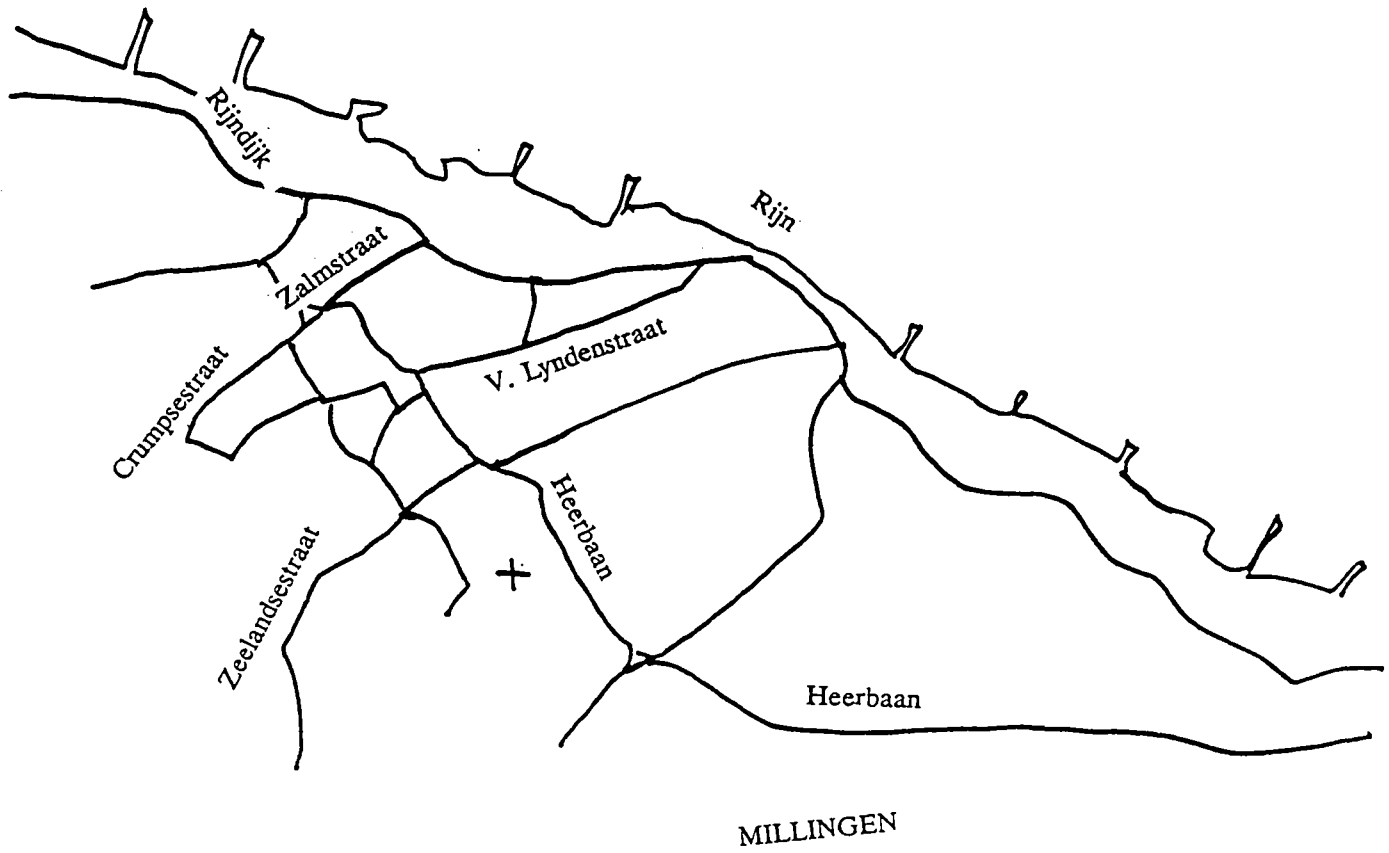
De kern van Millingen volgens kadastraal minuutplan van 1820

In de periode 1850-1940 vond een lineaire concentratie plaats langs de Heerbaan. Binnen de blokvormige structuur van Millingen aan de Rijn werden de grote kavels verder opgesplitst, waardoor binnen een blok een strokenverkaveling ontstond. Het overgrote deel van de bevolking woonde op de oeverwal, met name aan de Heerbaan en de Rijndijk. Het ging nog niet om aaneengesloten bebouwing, ofschoon een tendens tot lineaire concentratie langs beide wegen zichtbaar was. De wegen tussen de Heerbaan en Rijndijk (Rivierstraat, Wilsonstraat/Zalmstraat, Van Lyndenstraat/Mr. Van den Bergstraat/Pastoor Van Eyckstraat en Sint Antoniusplein) kenden verspreide bebouwing langs zij. Hier had de nederzettingsstructuur van Millingen aan de Rijn een opbouw van afzonderlijke, doch aaneengesloten blokken en driehoeken. Nabij de Heerbaan ter hoogte van de Hoefseweg, Mesdagstraat en Palsstraat was eveneens sprake van verspreide bebouwing, met een zichtbare tendens tot lineaire concentratie. De nederzettingsstructuur van Millingen aan de Rijn onderging in de 2e helft van de 19e eeuw een verdichting met de vorming van lineaire concentraties aan de Heerbaan en Rijndijk. De Heerbaan volgde een slingerend patroon langs de oude occupatie-as. Aan weerszijde van de Heerbaan zijn in diverse ontginningsfasen blokken ovaalvormige kavels met randbebouwing ontstaan, die gedurende de 2e helft van de 19e eeuw aan de randen werden volgebouwd: de Sint Willibrordstraat, Pastoor Van Eyckstraat, Mr. Van den Bergstraat, Prins Bernhardstraat en Van Lyndenstraat. Aan de grens met Duitsland vond aan de Heerbaan en in de omgeving van de Palsstraat en Mesdagstraat verdichting van de bebouwing plaats.

In de periode 1900-1940 viel een verdere verdichting van de nederzettingsstructuur van Millingen aan de Rijn waar te nemen. De Heerbaan, de Rijndijk, de Pastoor Graatweg/Schoolstraat, de Zalmstraat/Prins Bernhardstraat, de Van Lyndenstraat, de Sint Willibrordstraat, de Werfstraat, de Van Egmondstraat, de Palsstraat en de omgeving van de Wethouder Arntzstraat/Paulus Potterstraat en de militaire kazerne aldaar, waren voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog de straten met lineaire bebouwing in de gemeente Millingen aan de Rijn. De grootste concentratie van bebouwing was aan te treffen tussen de Prins Bernhardstraat/Heerbaan en Pastoor Graatweg. Als gevolg van de naoorlogse verdere opvullingen binnen de blokken en de aanleg van een fijnmazige wegenstructuur lag de bebouwing uit de periode 1850-1940 nogal verspreid en onsamenhangend in de huidige stedenbouwkundige opzet.

Millingen aan de Rijn

Verspreide bebouwing

In het begin van de 19e eeuw kwam verspreide bebouwing voor rond de steenfabrieken in de uiterwaarden en in het voormalige broekgebied bij Zeeland. In de periode 1850-1940 vond een beperkte uitbreiding van de verspreid liggende bebouwing op de hoger gelegen gebieden plaats. Langs de Rijndijk heeft eveneens verspreide bebouwing plaatsgevonden.

4.4. Ontwikkelingen na 1940

Gedurende de Tweede Wereldoorlog werd grote schade aangebracht aan de nederzetting aan de rijksgrens. Ruim 40 jaar later is de oeverwal bij Millingen aan de Rijn nagenoeg geheel volgebouwd. Het vooroorlogse stratenpatroon is in grote lijnen gehandhaafd.

4.5. Karakterisering geïnterpreteerde bebouwing

Wonen

In de gemeente Millingen aan de Rijn worden uit de periode 1850-1940 enkele karakteristieke woonhuistypen aangetroffen. Zo liggen verspreid over de gemeente woonhuizen met een T-vormige plattegrond, daterend uit de periode 1900 tot 1918. Het voorhuis is symmetrisch ingedeeld om een middenrisaliet met topgevel, waarin de deur in een portiek ligt. Het achterhuis is ondiep, heeft een zadeldak en werd gebruikt als boerderijtje.

Eveneens karakteristiek zijn de grote villa's (voornamelijk daterend uit het 4e kwart van de 19e eeuw) van de vroegere dorpsnotabelen, een dokterswoning, de pastorie, een rectorwoning, een rentmeesterswoning etc. Stijlinvloeden zijn o.a. een sober Classicisme, het Eclecticisme en de Chaletstijl. De huizen die gebouwd zijn vlak voor de Tweede Wereldoorlog en gedurende de wederopbouwperiode vertonen bijna alle invloeden van de Delftse School.

Werken

Van de baksteenindustrie treffen we nog restanten aan bij Klaverland: de resten van een ringoven, de schoorsteen en een rijtje steenarbeidershuisjes. Van vlak na de Tweede Wereldoorlog dateren de directeurswoning met paardestal, evenals een woning voor een bedrijfsleider. Zij zijn gebouwd in de stijl van de Delftse School. Van de scheepswerven van Millingen is uit de periode 1850-1940 weinig overgebleven. Aan de Rijndijk, ingeklemd tussen de naoorlogse bedrijfsgebouwen van de werf Bodewes, ligt nog een oud kantoorpand, c.q. woonhuis dat dateert uit het 3e kwart van de 19e eeuw. In het centrum van Millingen, gelegen bezijden de Heerbaan, bevinden zich nog 2 woonhuizen uit 1900, gebouwd in opdracht van de eigenaar van de werf, de heer Arntz, en bestemd voor het leidinggevend personeel. Beide woonhuizen vertonen Duitse invloeden, die vooral tot uitdrukking komen in de wijze van overkapping. Met name de leien daklijst is een element dat op Duitse invloeden duidt.

Infrastructuur

De plaats waar in Millingen het grensverkeer met Duitsland wordt afgehandeld, wordt gemarkeerd door een grenskantoor uit de periode 1920-1939. Zowel het metselwerk, de zware overstekende kapconstructie als de hoog opgemetselde schoorsteen vertonen invloeden van het Expressionisme.

Maatschappelijke voorzieningen

In Millingen bevindt zich een R.K. kerk uit 1915, ontworpen door Walter te Riele in neogotische stijl. Ernaast liggen nog de voormalige kosterswoning en de oude kerktoiletten. Iets verder aan de Heerbaan ligt de oude pastorie: één van de eerder genoemde grote villa's die Millingen rijk is. De R.K. begraafplaats wordt omgeven door een bakstenen muur. De toegang wordt gemarkeerd door 2 gemetselde kapelletjes met siermetselwerk waartussen zich een dubbel smeedijzeren hekwerk bevindt. Van het voormalige internaat voor meisjes staat nog de rectorswoning overeind, evenals de kloosterboerderij. De schutterij O.E.V. van Millingen heeft nog steeds de beschikking over het oude schuttersgebouw dat uit het 3e kwart van de 19e eeuw dateert. Het exterieur vertoont gelijkenis met de schuttersgebouwen in Duitsland. Het 2e schuttersgebouw dat nog in Millingen staat - het O.E.V. I - dateert van na 1902, het jaar waarin een afsplitsing binnen de schutterij plaatsvond. Hiervan is alleen het voorste gedeelte nog intact.

M.b.t. de maatschappelijke voorzieningen van rond het begin van de 20e eeuw worden nog het postkantoor, het gemeentehuis en de al eerder genoemde dokterswoning aangetroffen.

4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Millingen aan de Rijn 1850-1940

Toelichting bij kaart 1

Type aanduiding	Type-omschrijving	Bijzondere gebieden

Gebieden zonder woonfunctie

Industriegebieden	- functie: industrie/bedrijvigheid/handel/verkeer (b.v. spoorwegemplacement, vliegveld) - inrichting en bebouwing vaak in samenhang met specifieke locatie en/of specifieke functies (b.v. haventerreinen, kolenmijn/waterleidingbedrijf)	

Andere aanduidingen

- Lineaire ontwikkelingen	- functie: gemengd of wonen - niet-planmatige en planmatige ontwikkelingen	

4.7. Bijzondere gebieden

De term bijzonder gebied wordt gehanteerd voor gebieden die zijn gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940. Bij de beoordeling is de criterialijst (zie blad 17) gehanteerd volgens de zgn. "MIP-handleiding". Hierbij zijn grotere samenhangende (stede-)bouwkundige structuren bekeken. Bij de bouwkundige inventarisatie zijn samenhangende bouwkundige complexen aangegeven.

Dat in de gemeente geen of weinig bijzondere gebieden voorkomen, zegt niets over de schoonheid of opbouw van de gemeente.

In de gemeente Millingen aan de Rijn worden geen bijzondere gebieden uit de periode 1850-1940 aangetroffen.

CRITERIA VOOR DE AANDUIDING BIJZONDERE GEBIEDEN

- I. Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:
 1. kwaliteit van het ruimtelijk concept;
 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen;
 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteit;
 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkelingen (b.v. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark)

- II. Bijzondere historische betekenis, zoals:
 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;
 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken;
 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering)

- III. Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:
 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel
 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;
 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel

- IV. Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)

- V. Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN/KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR

Archieven en bibliotheken

- * Rijks Archief in Gelderland
- * Gemeente Millingen aan de Rijn
- * Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteitsbibliotheek Beleidswetenschappen
- * Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek
- * Bibliotheken Provincie Gelderland

Afbeelding

- * Afbeelding 1 Gemeente Millingen aan de Rijn omstreeks 1868
- * Afbeelding 2 Geomorfologische kaart gemeente Millingen aan de Rijn
- * Afbeelding 3 Gemeente Millingen aan de Rijn, belangrijkste wegen omstreeks 1930
- * Afbeelding 4 Bevolkingsontwikkeling gemeente Millingen aan de Rijn 1850-1940
- * Afbeelding 5 Kern van Millingen aan de Rijn volgens kadastraal minuutplan van 1820
- * Kaart 1 Typologie uitbreidingen gemeente Millingen aan de Rijn 1850-1940

Geraadpleegd kaartmateriaal

- * Topografische kaart 1/25.000, 1/50.000, diverse jaargangen
- * Rivierkaart 1/10.000, circa 1915
- * Topografische en Militaire Kaart 1/25.000, 1850-1864
- * Kaartenboek van Gelderland 1843
- * J. Kuyper, Gemeenteatlas van Gelderland, 1868, Leeuwarden 1970

Literatuur

- * Dalen, A.G. van, *Leenheer en Leenman*, in: *Van toen naar nu*, 1971
 - * Dalen, A.G. van, *De Waard de Bijlant*, in: *Van toen naar nu*, 1971
 - * Dalen, A.G. van, *De Pol*, in: *Van toen naar nu*, 1971
 - * Egberts, H.T., *Millingen aan de Rijn van 1900 tot 1950*, Millingen aan de Rijn, 1978
 - * Gorissen, F., *Stede-atlas van Nijmegen*, Brugge, 1956
 - * Helmer, W., Smeets, P.J.A.M., *Natuur- en landschapsonwikkeling in de Gelderse Poort; uitgewerkt voor de Ooypolder en Millingerwaard*, Utrecht, 1987
 - * Jeurissen, A.C., *Geschiedenis van Millingen aan de Rijn*, Nijmegen, 1957
 - * Koch, I., Marrewijk, A.A.M. van, *Ooypolder/Millingerwaard; rapport betreffende natuur- en landschapsbehoud*, Utrecht, 1983
 - * Schulte, A.G., *Het Rijk van Nijmegen; oostelijk gedeelte en de Duffelt*, Den Haag, 1983
 - * Teunissen, D., *De bewoningsgeschiedenis van het rivierkleigebied van zuidoost-Gelderland*, in: *Van toen naar nu*, 1972
- Vereniging Gelre, *Statistieke beschrijvingen van de steden en het platteland van Gelderland uit 1808, deel 3 Het Kwartier van Nijmegen*, Arnhem, 1986

Oosterbeek, 1991

Stichting MIP-Gelderland
Oranjeweg 60
6861 BL OOSTERBEEK
tel. 085 - 336 326